

ضرورت و راهکار پیشگیری مردم محور بحران‌های اجتماعی در محلات شهری (نمونه موردی منطقه ۱۰ شهرداری تهران)

یدالله صادقی^۱مهرداد بارانی^۲

چکیده

پایتخت را معمولاً نقاط شروع و شاقول وضعیت متوازن در سطوح اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و البته هویتی هر کشور تعریف می‌کنند. پایتخت‌ها نقطه شروع تحولات اجتماعی و سرخط پایانی هرگونه دگرگونی سیستمی و عمومی هستند. از این رو امنیت پایتخت، درواقع نوعی تضمین نظام سیاسی، کارایی آن و البته خشنودی شهروندان و به تبع آن بهبود نظم مستقر شهری است. تهران در کشور ما از چنین نقش و جایگاه حساسی برخوردار است. حال، آنچه مهم است، دستیابی به وضعیتی است که بتوان در مقابل بحران‌هایی که پتانسیل شکل‌گیری دارند به مقابله پیشگیرانه دست‌زده و پایداری توسعه شهری را تضمین نمود. یکی از زمینه‌ها و عوامل مهم در آسیب به توسعه پایدار شهری درجایی همچون تهران، آشوب‌های ناشی از نارضایتی در دل محلات است که از بی‌عدالتی شهری منشأ می‌گیرد. این پژوهش به دنبال آن است که دریابد کلان‌شهر تهران، به‌ویژه منطقه ۱۰ که مورد خاص بررسی و مطالعه حاضر را تشکیل می‌دهد از چه پتانسیل‌هایی برای بروز بحران‌های اجتماعی برخوردار می‌باشد و برای پیشگیری از بحران‌های اجتماعی و ناامن کننده، چه اقداماتی باید صورت پذیرد؟

روش تحقیق خاصی که در مورد این پژوهش کارایی دارد، ترکیبی است. پژوهش حاضر، از نوع توصیفی-تحلیلی است و اهداف بنیادی را دنبال می‌کند. ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی نیز برای گردآوری و تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران در مورد بحران‌های طبیعی، اقدامات خوبی انجام داده است؛ اما در زمینه ریشه‌های بحران‌های اجتماعی و اقتصادی، اقدامات کوتاه و بلندمدت متعددی قابل انجام است که البته نیازمند یک انسجام در برنامه‌ریزی و اجراست. برای رسیدگی به وضعیت معیشت، مسکن، تورم و اشتغال، باید نهادی باهدف مدیریت یکپارچه وجود داشته باشد تا به همه این امور رسیدگی کند. ضروری است شهرداری با سازمان‌های دولتی به گونه هماهنگ به امور معیشتی و زندگی مردم شهر و محلات توجه نماید.

واژگان کلیدی

بحران اجتماعی؛ مدیریت بحران؛ کلان‌شهر تهران؛ محلات شهری

۱. دکتری برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس

۲. کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی تهران

شهر مانند بدن انسان، به صورت یک سیستم یکپارچه عمل می کند. این سیستم دارای زیرسیستم های مختلف اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، کالبدی و زیست محیطی است و از اجزا و عناصر گوناگونی تشکیل شده است. عملکرد هر یک از این زیرسیستم ها و عناصر، در میزان سلامتی و عملکرد کل سیستم شهری نقش ایفا می نماید و البته از عناصر و سیستم های بیرونی نیز بی بهره نیست. به گونه ای که هر شهر به واسطه ارتباطات و تعاملات دو یا چندجانبه ای که دارد، می تواند از سایر شهرها و سکونتگاه های موجود در سطح ملی تأثیر پذیرد.

کلان شهرها بخصوص آن دسته که نقش پایتخت های سیاسی و اقتصادی را در کشورهای درحال توسعه ایفا می نمایند، اغلب از حساس ترین مراکز ملی محسوب می گردند. به گونه ای که نحوه عملکرد و میزان پایداری این مراکز، نه تنها در سطح منطقه ای که حتی در سطح ملی و بین المللی نمود خواهد داشت. ازاین رو، هرگونه مخاطره طبیعی و یا واقعه ای که ساخته و پرداخته فرد یا گروه های انسانی بوده و به دلیل گستردگی سطح و عمیق بودن خود، شرایطی بحرانی را خلق نماید، بسیار حائز اهمیت خواهد بود.

کلان شهر تهران به عنوان ام القرای یا همان پایتخت جهان اسلام و بزرگ ترین و حساس ترین سکونتگاه انسانی در کشور که تمرکز بار جمعیتی، اقتصادی و سیاسی، آن را نه در ردیف مهم ترین شهر درون مرزهای ملی که به عنوان یکی از مراکز مهم خاورمیانه معرفی نموده است، در طول دوران زندگی خود، تغییرات و تحولات فراوانی را به خود دیده است. اگرچه بخشی از این تغییرات ناشی از رخدادهای غیرانسانی بوده است ولی نمی توان انکار نمود که بخش عمده این پوست اندازی ها، از عوامل و شرایط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی منشأ می گیرد.

پایتخت را معمولاً نقاط شروع و شاقول وضعیت متوازن در سطوح اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و البته هویتی هر کشور تعریف می کنند. پایتخت ها نقطه شروع تحولات اجتماعی و سرخط پایانی هرگونه دگرگونی سیستمی و عمومی هستند. ازاین رو امنیت پایتخت، درواقع نوعی تضمین نظام سیاسی، کارایی آن و البته خشنودی

شهروندان و به تبع آن بهبود نظم مستقر شهری است. تهران در کشور ما از چنین نقش و جایگاه حساسی برخوردار است. حال، آنچه مهم است، دستیابی به وضعیتی است که بتوان در مقابل بحران‌هایی که پتانسیل شکل‌گیری دارند به مقابله پیشگیرانه دست‌زده و پایداری توسعه شهری را تضمین نمود. یکی از زمینه‌ها و عوامل مهم در آسیب به توسعه پایدار شهری درجایی همچون تهران، آشوب‌های ناشی از نارضایتی در دل محلات است که از بی‌عدالتی شهری منشأ می‌گیرد.

از این‌رو، این پژوهش به دنبال آن است که دریابد در کلان‌شهر تهران، به‌ویژه منطقه ۱۰ که مورد خاص بررسی و مطالعه حاضر را تشکیل می‌دهد از چه پتانسیل‌هایی برای بروز بحران‌های اجتماعی برخوردار می‌باشد؟

روش تحقیق

روش تحقیق خاصی که در مورد این پژوهش کارایی دارد، ترکیبی است. پژوهش حاضر، از نوع توصیفی-تحلیلی است و اهداف بنیادی را دنبال می‌کند. ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی نیز برای گردآوری و تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات

با توجه به نیاز هر مرحله و هر بخش از پژوهش، از روش‌های مناسب بهره‌گیری می‌شود. در روش اسنادی و کتابخانه‌ای با کمک فیش‌برداری و در مطالعات میدانی با استفاده از ابزارهای مشاهده، مصاحبه و پرسش‌نامه، داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری می‌گردد. مطالعات کتابخانه‌ای و مراجعه به کتب، مجلات، نشریات، آمارنامه‌ها و سایر منابع اطلاعاتی مکتوب و مرتبط با موضوع بخشی از منابع این پژوهش محسوب می‌گردد، همچنین به دلیل پویایی موضوع، بسیاری از اطلاعات مربوط به مبانی نظری و پیشینه‌ی تحقیق از طریق شبکه جهانی اینترنت حاصل شده و از سایت‌های مرتبط با موضوع و پایگاه‌های اینترنتی اطلاعات لازم گردآوری و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

تعداد نمونه

با توجه به اینکه واحد تحلیل در این پژوهش، خانوار می‌باشد با در نظر گرفتن اینکه برآوردها حاکی از زندگی رقمی بالغ بر ۱۱۷۰۰۰ خانوار (۱۱۷۰۰۰) در منطقه ۱۰ شهرداری تهران در آستانه سال ۱۳۹۷ می‌باشد (آمارنامه شهر تهران و سایت شهرداری تهران)، این بدان معنی است که در این سال، تعداد ۱۱۷۰۰۰ سرپرست خانوار داریم که جامعه آماری‌مان را تشکیل می‌دهند. لذا تعداد نمونه آماری به شرح زیر محاسبه خواهد شد:

برای تعیین تعداد نمونه آماری، از فرمول کوکران استفاده شده است.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

که در آن:

N یعنی تعداد اعضای جامعه آماری. در اینجا، این رقم برابر ۱۱۷۰۰۰ می‌باشد. n یعنی تعداد نمونه موردنیاز که محاسبه می‌شود. P عبارت است از تعدادی از اعضای جامعه آماری که دارای صفتی مشخص شده باشند. نکته: در اینجا رقم ۰,۵ در محاسبه گنجانده می‌شود زیرا زمانی که مشخصات خاصی از جامعه آماری خود به صورت دقیق نداریم، از نسبت ۰,۵ استفاده می‌نماییم. زمانی که ارقام با نسبت‌های ۰,۵ و ۰,۵ در هم ضرب شوند، تعداد نمونه انتخابی، به بیشترین تعداد خود خواهد رسید، زیرا تمامی نسبت‌های دیگر (غیر از نسبت ۰,۵ و ۰,۵)، در مجموع به تعداد نمونه‌های کمتر منتهی می‌گردد. q عبارت است از تعدادی از اعضای جامعه آماری که فاقد صفتی مشخص شده باشند. همواره جمع p و q برابر ۱ می‌باشد. لذا این رقم نیز در اینجا ۰,۵ خواهد بود. d یعنی احتمال خطا که در اینجا با توجه به مقدار T محاسبه شده و ۰,۰۵ می‌باشد و در نهایت، T صحت گفتار است در سطح ۰,۹۵ اطمینان می‌باشد و رقم مربوطه برابر با ۱,۹۶ است. تعداد نمونه برابر با ۳۸۲,۷۶ است که با گرد کردن (رند شدن) رقم به سمت

بالا، به ۳۸۵ می‌رسد. البته جانب احتیاط را در نظر گرفته و با توجه به احتمال مخدوش شدن تعدادی از پرسشنامه‌ها، این رقم را می‌توان به ۴۰۰ پرسشنامه افزایش داد.

روش تجزیه و تحلیل

برای پاسخگویی به پرسش‌های موجود، تحلیل‌های توصیفی و استنباطی انجام می‌گیرد. استفاده از نرم‌افزارهای کمک تحلیلی در این قسمت از پژوهش بسیار لازم می‌باشد. شیوه تجزیه و تحلیل به صورت جزئی‌تر به صورت استفاده از آماره‌های مناسب مانند میانه، میانگین، درصد و نسبت، بهره‌گیری از نرم‌افزار Excel، استفاده از نرم‌افزار Spss برای تحلیل‌های استنباطی و کاربرد سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) در ترسیم نقشه‌های توصیفی و تولید نقشه‌های موردنظر است.

محدوده زمانی و مکانی

محدوده زمانی: پژوهش حاضر در سال ۱۳۹۷ انجام شده است.

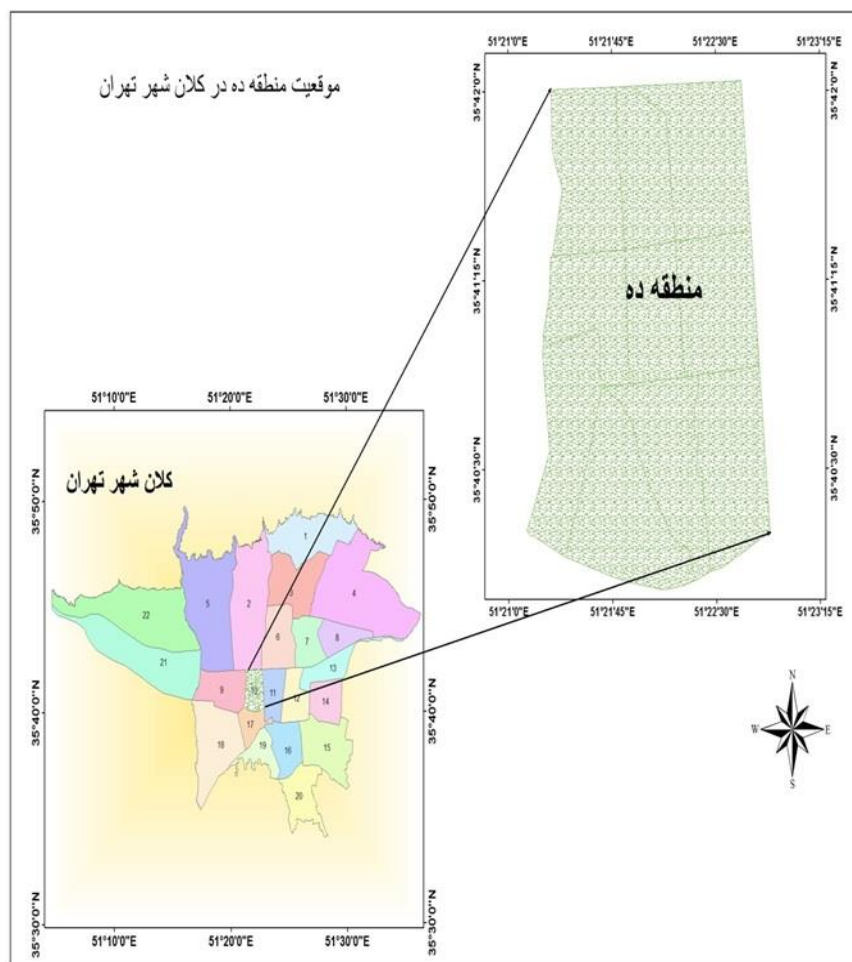
محدوده مکانی: محدوده مکانی پژوهش حاضر، مرزهای سیاسی منطقه ده شهرداری تهران است. این منطقه به لحاظ موقعیت جغرافیایی از شمال به خیابان آزادی، از جنوب به خیابان قزوین، از شرق به بزرگراه شهید نواب صفوی و از غرب به خیابان شهیدان منتهی می‌شود. منطقه ده، در بخش غربی شهر تهران واقع و با مناطق ۲ (شمال)، ۹ (غرب)، ۱۷ (جنوب) و ۱۱ (شرق) هم‌جوار می‌باشد (نقشه شماره ۱).

منطقه ده شهرداری تهران یکی از پرتراکم‌ترین مناطق تهران است. این منطقه در طول دهه گذشته میزبان یکی از مهم‌ترین و مورد مناقصه‌ترین طرح‌های نوسازی شهری بوده است. در طرح‌های نوسازی، به واسطه دگرگونی‌های کالبدی، ساختاری و زیست محیطی و به دنبال آن جابجایی‌های انسانی، نوع فعالیت‌های روزمره، کاربری‌های تعریف شده و سنتی تغییر می‌کند و منطقه نوسازی شده و اطراف آن در مجموع جدیدی از روابط بی‌سابقه قرار می‌گیرند. غالباً بحران‌ها و آسیب‌های شهری در مناطق جدید و هم‌جوار آن شکل می‌گیرد. تا پیش از طرح‌های نوسازی درون شهری، حاشیه‌نشینی در ردیف معضلات بلا واسطه شهری بود؛ اما امروزه طرح‌های دگرگون ساز محیطی-کالبدی

فزون تر از حاشیه نشینی، نوعی آشفته‌گی مناسباتی (محیطی، انسانی) را به وجود آورده است. اگر این طرح‌ها بامطالعه و آمایش سه طیف (کالبدی، ساختاری و زیست‌محیطی) بالا صورت نگیرد، توسعه بجای سامان دادن فضاهاى شهری، نوعی درهم آمیختگی، بی وضعیتی، تداخل فضایی و در یک کلام آشفته‌گی و هرج و مرج محیطی را به بار می‌آورد.

نقشه ۱: موقعیت منطقه ۱۰ شهرداری تهران

مدیریت بحران دانش جدیدی است که در سطوح مختلف و به شکل‌های گوناگون وجود دارد. در این دانش، خطرات احتمالی مطرح است و سعی بر آن است که با برنامه‌ریزی‌های دقیق و کارشناسانه خطرات و بلایای محیط را با استفاده از منابع و امکانات محیط کاهش دهند (حسینی، ۱۳۸۵).

به‌طور کلی مدیریت بحران مجموعه مفاهیم نظری و تدابیر عملی جهت مقابله با سوانح، هنگام، قبل و بعد از سانحه است. این اصطلاح به نحوه مدیریت سانحه و عواقب آن نیز می‌پردازد (آيسان و دیویس، ۱۳۸۲: ۶۶).

مدیریت بحران، فرایند برنامه‌ریزی و اجرا توسط نهادهای دولتی و غیردولتی است که برای پیشگیری کاهش اثرات بحران‌ها، ایجاد آمادگی‌های لازم برای مقابله در حین وقوع بحران و بازسازی پس از بحران هدایت و ساماندهی می‌شود.

در زمینه مدیریت بحران داشتن یک برنامه عملیاتی برای انواع بحران‌ها از یک‌سو و از سوی دیگر وجود گروه‌های ماهر استراتژیکی و تاکتیکی می‌تواند وضعیت ناهنجار پس از بحران را تغییر دهد.

مدیریت بحران به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که قبل از وقوع، حین وقوع و بعد وقوع سانحه، جهت کاهش هرچه بیشتر آثار و عوارض آن انجام می‌گیرد (حسینی، ۱۳۸۷).

مدیریت بحران را می‌توان راهنمایی، هماهنگی و کاربرد تمامی منابع سازمان‌ها و ارگان‌ها در جهت کاهش خسارات مالی و جانی ناشی از حوادث طبیعی و غیرطبیعی تعریف نمود. با توجه به اینکه مقابله با بسیاری از بحران‌ها غیرممکن می‌باشد بنابراین باید یکسری احتیاط‌هایی توسط سازمان‌ها و ارگان‌ها در جهت کاهش اثرات بحران و کمینه کردن خسارات آن اتخاذ گردد. قبل از بحران بهره‌گیری از احتیاط‌های راهبردی و تکنیکی در جهت کاهش اثرات فیزیکی، مطالعه روش‌های مناسب کاهش اثرات بحران در تمامی مراحل توسعه سیستم و در جهت کاهش ریسک و به دست آوردن یک سیستم بهینه، جهت کسب آمادگی بیشتر و انجام برنامه‌های آموزشی مناسب تا حد امکان میسر خواهد بود. کمک به اقشار مختلف جامعه جهت کاهش اثرات بحران در

هنگام بحران و بعد بحران و نجات دادن افراد بیشتر و کمک به آن‌ها، ایجاد یک محیط زندگی مناسب و امن برای افرادی که در بحران متأثر شده‌اند، تهیه تمامی احتیاجات حیاتی آسیب‌دیدگان و جبران خسارات جانی و مالی نیز تا حد ممکن میسر خواهد بود (برحق و دیگران ۱۳۸۶: ش ۲۹).

انواع بحران‌ها

بحران‌ها در انواع مختلف خود، جزء جدایی‌ناپذیر زندگی اجتماعی محسوب شده و روزبه‌روز بر تعدد و تنوع آن‌ها افزوده می‌شود. بسیاری از محققان در تعریف بحران به‌ویژه بحران‌سازمانی بین بحران (CRISIS) و واقعه ناگوار (DISASTER) تفاوت قائل شده‌اند. برای اینکه بتوان بحران‌ها را شناسایی و تفکیک کرد آن‌ها را بر اساس مشترکاتی دسته‌بندی می‌کنند:

از نظر ماهیت (طبیعی، غیرطبیعی یا انسان‌ساخت)، از نظر منشأ (خارجی و داخلی)، از نظر شیوه بروز (ناگهانی و تدریجی)، از نظر پایداری (گذرا و ادامه‌دار) که هر کدام به انواع دیگری تقسیم می‌شوند. بر فرض بحران‌های انسان‌ساخت را می‌توان به عمدی و غیرعمدی تقسیم نمود. بحران‌های عمدی یا خصمانه شامل بحران‌های نظامی، امنیتی، سایبری، سیاسی، اقتصادی-اجتماعی و ... می‌شود.

۱. بحران‌های ناشی از بلایای طبیعی

۲. بحران‌های ناشی از پدیده‌های سیاسی-اجتماعی-اقتصادی و امنیتی

حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر در آمریکا و جنگ‌های متعاقب این حادثه مانند جنگ در افغانستان، عراق، لبنان و غزه، بحران اقتصادی کشورهای شرق آسیا در ۱۹۹۵، ورشکستگی یا رسوایی‌های مالی در کشورهای مختلف جهان که نهایتاً جنبه‌های سیاسی نیز خواهد یافت، بروز بحران‌های سیاسی کوتاه و بلندمدت مانند خشونت‌های اخیر در شهر پاریس و یا حادثه کوی دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۸ و (حوادث بعد از انتخابات سال ۱۳۸۸)- فتنه سال ۸۸ از جمله دیگر بحران‌های حوزه سیاسی بشمار می‌روند (پوری رحیم، ۱۳۹۱: ۶۶).

بحران‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی از تعدد و گستردگی ویژه‌ای برخوردار

هستند (پوری رحیم، ۱۳۹۱: ۶۶): شورش‌های اجتماعی، مسائل اقتصادی، تروریسم، اعتصابات صنفی، شایعات، شکست‌های ورزشی، فسادهای اجتماعی، فعالیت گروه‌های بزه‌کار، جاسوسی، بمب‌گذاری، مسئله جمعیت و مهار آن، جنجال‌ها و مناقشات حزبی،

۳. بحران‌های ناشی از پدیده‌های زیست‌محیطی

۴. بحران‌های ناشی از پدیده‌های فرهنگی - اجتماعی

۵. بحران‌های ترکیبی

تعدد بحران‌های اجتماعی به‌عنوان نوعی بی‌ثباتی سیاسی در جامعه تلقی شده، ضمن اینکه وقوع بحران‌ها حتی به‌صورت محدود نیز می‌توانند با به چالش کشیدن زور انحصاری در اختیار دولت و اختلال در فرایند عادی جامعه پیامدهای امنیتی مهمی را بر جای گذارند (تد رابرت برگر، ۱۳۷۷: ۶).

به‌طور کلی می‌توان دو نوع چالش اجتماعی عمده را در ارتباط با ناآرامی‌ها و بحران‌های شهری نام برد؛ به عبارت دیگر آشوب‌ها و ناآرامی‌های اجتماعی ترجمان شکاف‌های اجتماعی پایدار و ناپایداری هستند که ریشه‌های عمیق یا سطحی دارند. عمر یک ناآرامی با ترمیم گسست و چالش مربوط به آن، ارتباط تنگاتنگی دارد و از همین رو، هنگام ارزیابی می‌باید به شکاف‌های اجتماعی پدیدآورنده ناآرامی توجه جدی داشت. یک ناآرامی که در اعتراض به سوء مدیریت یک مدیر خاص شکل می‌گیرد از همین منظر تفاوت فاحشی با ناآرامی دیگری دارد که ریشه آن را باید در شکاف‌های طبقاتی و چالش‌های عمیق اقتصادی دنبال کرد و بالطبع نوع مقابله با هر کدام نیز متفاوت خواهد بود (حسینی، ۱۳۸۵: ۸۰).

خاستگاه بحران‌ها و ناآرامی‌های اجتماعی

یک مدیر بحران می‌باید از میان ۸ گزینه موجود در زیر، یکی را به‌عنوان بارزترین و مشهودترین گزینه انتخاب کرده و در برآورد و ارزیابی خود به آن توجه داشته باشد (حسینی، ۱۳۸۵: ۸۲):

۱. ناآرامی‌های مبتنی بر پدیده شهرها یا روستاهای رقیب

۱-۱. ناآرامی‌های مرتبط با تقسیمات کشوری

۱-۲. ناآرامی‌های اجتماعی مبتنی بر وقایع قومی در شهرهای رقیب

۲. ناآرامی‌های اجتماعی ناشی از معضلات زندگی شهری

در این ارتباط می‌توان به ریشه‌های زیر برای بروز این قبیل بحران‌های اجتماعی و آشوب‌های شهری اشاره کرد:

✓ سوء مدیریت شهری

✓ حاشیه‌نشینی

✓ وجود کمبودهای خدمات شهری

این قبیل ناآرامی‌ها و هیجانات استعداد چندلایه‌ای شدن را به‌صورت قابل‌توجهی دارند.

۳. ناآرامی‌های شهری ناشی از هیجانات ورزشی

۴. ناآرامی‌های مبتنی بر تنش‌های قومی و اقلیت‌های مذهبی

۵. ناآرامی‌های اجتماعی-سیاسی مبتنی بر انتخابات و رویدادهای مدنی - سیاسی

۶. آشوب‌های شخص محور

۷. ناآرامی‌های مبتنی بر مسائل صنفی

در رابطه با این ناآرامی‌های اجتماعی که با مبنای:

✓ مسائل اقتصادی، دستمزدها و حقوق و مزایا؛

✓ مسائل شغلی، سختی کار، احساس تبعیض؛

✓ وضع برخی قوانین و لوایح؛

✓ حمایت از سایر اعضای اصناف و سندیکاهای کارگری و دانشجویی؛ و

✓ اعتراض به برخی مسائل اجتماعی و نقایص امنیتی

شکل می‌گیرد، می‌توان پیوستاری را متصور شد که طیفی از تجمعات آرام و بدون

هرگونه درگیری تا تجمعات بسیار پرتنش وتوام با درگیری فیزیکی (نظیر برخی

ناآرامی‌های کارگری، معلمان، دانشجویی و صنفی) گسترده شده است.

۸. ناآرامی‌های اجتماعی بر محور دانشگاه – مبتنی بر محور تئوریک

یافته‌های پژوهش

بررسی میزان برخورداری و رضایت ساکنین

میزان رضایت از امکانات واحد مسکونی: در بهترین شرایط، میزان رضایت از امکانات واحد مسکونی به ۳۰ درصد هم نمی‌رسد و رقم ۲۷,۵ درصد افراد کاملاً راضی، به محله هفت‌چنار اختصاص دارد. این در حالی است که با توجه به آنچه در جدول شماره ۱ آمده است، بیشترین نارضایتی کامل از امکانات واحد مسکونی به محلات هاشمی و بریانک به ترتیب با ۱۵ و ۱۷,۵ درصد اختصاص دارد.

جدول شماره ۱: میزان رضایت از امکانات واحد مسکونی

سلسبیل تیموری	سلسبیل شمالی	شیرازی و جی	سلسبیل جنوبی	کارون شمالی	کارون جنوبی	هاشمی	هفت‌چنار	زنجان جنوبی	بریانک	
۰	۰	۷,۵	۵	۱۷,۵	۰	۰	۲۷,۵	۷,۵	۲,۵	کاملاً راضی
۱۰	۲,۵	۲۷,۵	۵۰	۵۰	۲۰	۱۲,۵	۴۷,۵	۳۷,۵	۳۷,۵	تقریباً راضی
۶۰	۸۵	۳۰	۳۲,۵	۲۲,۵	۴۵	۴۰	۲۲,۵	۴۲,۵	۲۰	رضایت چندانی ندارم
۲۷,۵	۱۲,۵	۳۵	۷,۵	۷,۵	۲۵	۳۲,۵	۲,۵	۱۲,۵	۲۲,۵	کمی نارضام
۲,۵	۰	۰	۲,۵	۲,۵	۱۰	۱۵	۰	۰	۱۷,۵	کاملاً نارضام

نوع و میزان دسترسی به مراکز آموزشی

بیشتر ساکنین محله از نوع و میزان دسترسی به مراکز آموزشی محله ابراز رضایت

چندانی ندارند. بیشترین میزان نارضایتی به دو محله هاشمی و کارون جنوبی مربوط می‌شود. با توجه به جدول شماره ۲ به ترتیب ۶۲,۵ و ۸۵ درصد ساکنین دو محله مذکور، بیان داشتند که دسترسی مشکل است و با دشواری مواجه هستند.

جدول شماره ۲: نوع و میزان دسترسی به مراکز آموزشی

سلیمان تیموری	سلسبیل شمالی	تیمیری و جی	سلسبیل جنوبی	کارون شمالی	کارون جنوبی	هاشمی	هفت‌پار	زنگنه جنوبی	پژشک	
۰	۰	۲,۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	بسیار خوب و راحت است
۰	۹۲,۵	۱۷,۵	۳۲,۵	۵	۰	۰	۲۰	۰	۱۷,۵	بد نیست، مشکل خاصی نداریم
۲۲,۵	۷,۵	۱۷,۵	۴۷,۵	۸۵	۱۵	۳۷,۵	۶۵	۹۵	۳۵	چندان راحت و مطلوب نیست
۷۷,۵	۰	۵۷,۵	۱۷,۵	۱۰	۶۷,۵	۵۵	۱۵	۵	۳۲,۵	دسترسی مشکل است
۰	۰	۵	۰	۰	۱۷,۵	۷,۵	۰	۰	۱۵	با دشواری مواجه هستیم

احساس تعلق به در محله

آمارهای موجود حاصل از بررسی میدانی حاکی از احساس تعلق ضعیف نسبت به محلات منطقه ۱۰ در میان ساکنین این محلات می‌باشد. حتی در مواردی مانند محله کارون شمالی مشاهده می‌شود که نزدیک به ۲۸ درصد افراد به صراحت ابراز داشته‌اند که اصلاً از اینجا احساس رضایت ندارند و حتماً از اینجا خواهند رفت. محلات کارون شمالی و هاشمی در این زمینه نامناسب‌ترین حالت را از خود نشان داده است.

جدول شماره ۳: احساس تعلق به در محله

سلیمان تیموری	سلسیل شمالی	شیری و جی	سلسیل جنوبی	کارون شمالی	کارون جنوبی	هانشی	هفت چار	زنجان جنوبی	بریانک	
۱۰	۷,۵	۱۵	۲۵	۱۲,۵	۵	۱۵	۲۲,۵	۱۷,۵	۲۰	در هر صورت همین جا می مانم و احساس خوبی دارم
۴۰	۳۷,۵	۳۰	۲۲,۵	۳۰	۲۲,۵	۲۷,۵	۴۰	۴۵	۴۵	در صورتی که وضعیت اقتصادی بهتری بیایم، احتمال دارد اینجا را ترک کنم
۳۲,۵	۵۰	۲۵	۱۵	۱۵	۳۲,۵	۲۵	۱۲,۵	۱۲,۵	۱۲,۵	خیلی از ماندن در اینجا احساس خوبی ندارم
۱۷,۵	۲,۵	۲۰	۲۲,۵	۱۵	۱۵	۷,۵	۲۰	۲۰	۱۲,۵	برای بهبود وضعیت خود و رفتن به محیط بهتری برای زندگی تلاش می کنم
۰	۲,۵	۷,۵	۱۰	۲۷,۵	۱۰	۱۷,۵	۵	۵	۷,۵	اصلاً از اینجا احساس رضایت ندارم و حتماً از اینجا خواهم رفت

رضایت از وضعیت عدالت و برابری در جامعه

بررسی حاضر روشن می سازد که درصد رضایت مردم محلات چندگانه منطقه ۱۰، در بهترین حالت از رقم ۱۳ فراتر نمی رود که آن نیز به محله کارون شمالی اختصاص دارد. اکثر افراد در طیفی از «تقریباً راضی» تا «کمی ناراضی» به سر می برند. بیشترین درصد افرادی که بیان داشتند از وضعیت عدالت و برابری در جامعه کاملاً ناراضی هستند، با رقم ۱۵ درصد به محله بریانک اختصاص دارد.

برای اینکه مقایسه خوبی از وضعیت محلات در زمینه درصد نارضایتی از وضعیت عدالت و برابری در جامعه انجام گردد، پیاده سازی سطح نارضایتی مردم محلات

که از نظر هر یک از مشکلات و کاستی‌ها و عوامل ایجاد نارضایتی که ریشه‌های بحران را تشکیل می‌دهد، کدام محله باید در صدر توجه باشد. این مشکلات و ریشه‌های بحران در ادامه بیان شده است:

✓ **مهاجرپذیری و سکونت جمعیت مهاجر؛** بیشترین درصد افرادی که از ابتدا ساکن محله خود بوده باشند، از ۱۰ درصد فراتر نرفته و آن متعلق به محله بریانک است. در محله‌های کارون جنوبی و هاشمی هر یک با ۷,۵ درصد، هفت‌چنار با ۵ درصد و سلیمان تیموری و کارون شمالی هر یک با ۲,۵ درصد، در رده‌های بعدی قرار دارند. سایر محلات دارای هیچ‌گونه خانواری نیست که از ابتدا ساکن همان‌جا بوده باشند. لذا همه محلات، با توجه به مهاجرنشین بودن، نیازمند برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی هستند؛ اما در این بین، بیشترین درصد مهاجرت از خارج از شهر تهران و استان تهران، یا به عبارتی بیشترین درصد افرادی که از شهرهای بزرگ کوچک و روستاهای مختلف کشور به محلات منطقه ۱۰ مهاجرت کرده‌اند مربوط به محله‌های کارون جنوبی با ۲۰ درصد، بریانک با ۱۹ درصد و هفت‌چنار با ۱۷,۵ درصد می‌باشد. لذا این سه محله به احتمال فراوان، پتانسیل بیشتری برای بروز معضلات اجتماعی و فرهنگی ناشی از مهاجرت (مهاجرپذیری) می‌باشند.

✓ **بیکاری سرپرست خانوار؛** محله هاشمی با ۱۵ درصد و محله بریانک با ۱۲,۵ درصد دارای بالاترین درصد بیکاری در میان همه محلات منطقه می‌باشند. بر کسی پوشیده نیست که بیکاری می‌تواند پیامدهای مختلفی داشته باشد. لذا توجه به مشکل بیکاری در این دو محله از اولویت بیشتری برخوردار می‌باشد.

✓ **فقدان مالکیت واحد مسکونی؛** تنها در سه محله سلیمان تیموری، کارون شمالی و سلسبیل شمالی که به ترتیب ۵۰ درصد، ۵۲,۵ و ۵۷,۵ درصد ساکنین، مالک واحد مسکونی‌ای هستند که در آن زندگی می‌کنند؛ اما در بقیه محلات، نسبت کسانی که به صورت رهن و یا اجاره‌ای زندگی می‌کنند بالاتر از کسانی است که مالک واحد مسکونی هستند. لذا در محلات هفت‌گانه دیگر، این مشکل شدیدتر می‌باشد.

✓ **مساحت پایین واحد مسکونی؛** کارون جنوبی در بین سایر محلات، دارای بالاترین درصد واحدهای مسکونی زیر ۳۵ مترمربع می‌باشد و لذا وضعیت آن از سایر محلات،

نامناسب‌تر است. بعد از آن نیز بریانک قرار دارد. همچنین محلات کارون جنوبی، بریانک و سلیمان تیموری نسبت به سایر محلات، دارای بالاترین درصد واحدهای مسکونی ۳۵ تا ۴۵ متر هستند که از این نظر، وضعیت مسکن آن‌ها نامناسب است.

✓ تعداد کم اتاق در واحد مسکونی؛ وضعیت محله سلسبیل جنوبی به لحاظ تعداد واحدهای مسکونی دارای یک اتاق، از همه محلات نامناسب‌تر و وضعیت محله هاشمی از این نظر، مناسب‌تر است.

✓ سطح پایین تحصیلات و بی‌سوادی سر پست خانوار؛ هنوز تعداد قابل‌توجهی از سرپرستان خانوار، بی‌سواد هستند. محله هاشمی، کارون جنوبی، بریانک و شیبیری و جی محلاتی هستند که درصدی از سرپرستان خانوار در آن‌ها بی‌سواد هستند. همچنین تعدادی از سرپرستان خانوار، در حد نهضت ابتدایی، آموخته‌اند که این شکل از سواد، پایه‌ای‌ترین شکل باسواد است. محله سلیمان تیموری و هاشمی هرکدام با ۲,۵ درصد و محله سلسبیل جنوبی با ۵ درصد افراد تحصیلات نهضت سوادآموزی، در این زمره قرار دارند. لذا محله هاشمی، کارون جنوبی، بریانک و شیبیری و جی در وضعیت نامناسب‌تری به سر می‌برند.

✓ جایگزینی روابط جدید بجای روابط فامیلی و سنتی؛ در محلات موردبررسی در این منطقه از شهر تهران، تنها در سلسبیل شمالی است که میزان علاقه به پیوندها و رفت‌وآمد با فامیل نزدیک، در سطح زیر ۵۰ درصد است.

✓ معامله یا مصرف مواد مخدر؛ یکی از معضلات اجتماعی که کم‌وبیش در همه محلات منطقه ۱۰ شهرداری تهران مشاهده می‌گردد وجود اعتیاد است. اعتیاد به مواد مخدر بنا به اظهارات خود ساکنین، از شایع‌ترین جرائم و انحرافات جوانان و بزرگسالان محسوب می‌گردد. همان‌گونه که جدول شماره ۳ نیز نشانی دهد، در این میان، محلات شیبیری و جی، سلسبیل جنوبی و هفت‌چنار از وضعیت نامساعدتری نسبت به دیگر محلات برخوردارند.

✓ احساس ناامنی در محله؛ در محله سلسبیل جنوبی، پایین‌ترین مقدار احساس ناامنی در بین ساکنین وجود دارد.

✓ توجه و اعتماد به رسانه‌های خارجی؛ در بررسی میزان توجه و اعتماد مردم محلات

به رسانه‌های داخلی، مشخص گردید که درصد قابل توجهی از ساکنین محلات منطقه ۱۰ شهرداری، به رادیو و تلویزیون داخلی توجهی ندارند. در محلات هفت‌چنار، شبیری و جی و کارون جنوبی هرکدام با ۱۰ درصد و محله سلسبیل جنوبی با ۱۵ درصد، به رادیو تلویزیون و شبکه‌های غیر داخلی توجه می‌کنند.

✓ **عدم شناخت نسبت به اعضای شورای شهر و محله؛** در محلات کارون شمالی، کارون جنوبی، سلیمان تیموری و زنجان جنوبی، درصد افرادی که اعضای شورای شهر و محله خود را بشناسند، بالاتر از نیمی از کل ساکنین می‌باشد؛ اما با توجه به جدول شماره ۲ مشخص می‌شود که در بقیه محلات منطقه ۱۰ شهرداری، اکثر ساکنین، شناختی نسبت به اعضای شورا نداشته و برایشان اهمیتی ندارد.

✓ **فقدان ارتباط با مسجد با توجه به نقش مسجد محله در فرهنگ‌سازی و کاهش رفتارهای ناهنجار؛** به جز در دو محله شبیری و جی و زنجان جنوبی، در بقیه محلات، بیش از ۵۰ درصد ساکنین یا سرپرستان خانوار، ابراز داشته‌اند که بندرت به مسجد می‌روند و یا اصلاً به مسجد نمی‌روند.

✓ **فقدان ارتباط با سراهای محله و فرهنگسراها؛** از نکات منفی و قابل توجه در مورد ساکنین محلات مورد بررسی آن است که ارتباط بسیار ضعیفی با سراهای محله و فرهنگسراها دارند. تنها در محلات سلسبیل جنوبی و کارون شمالی، به ترتیب با ۱۰ و ۲۰ درصد افراد با چنین مراکزی ارتباط مستمر برقرار می‌کنند.

✓ **مشارکت ضعیف در انتخابات؛** محلات کارون جنوبی، بریانک و هفت‌چنار، میزان مشارکت در انتخابات پایین‌تر از سایر محلات می‌باشد.

✓ **مشارکت ضعیف در راهپیمایی در مناسبت‌ها؛** درصد اندکی از ساکنین و سرپرستان خانوار ابراز داشتند که در راهپیمایی در مناسبت‌های مختلف، شرکت می‌کنند. در چهار محله سلسبیل جنوبی، کارون شمالی، هفت‌چنار و زنجان جنوبی، از ۳۰ تا ۵۰ درصد افراد به‌طور واضح بیان نمودند که دلیلی برای شرکت آن‌ها در راهپیمایی وجود ندارد.

✓ **مشارکت ضعیف در نماز جمعه؛** در مورد شرکت در نماز جمعه، در محلات سلسبیل شمالی، سلسبیل جنوبی، کارون شمالی و هفت‌چنار، بیش از ۵۰ درصد افراد ابراز داشتند که دلیلی برای شرکت آن‌ها در نماز جمعه وجود ندارد.

✓ عدم احساس تعلق و ماندگاری در محله؛ آمارهای موجود حاصل از بررسی میدانی حاکی از احساس تعلق ضعیف نسبت به محلات منطقه ۱۰ در میان ساکنین این محلات می‌باشد. محلات کارون شمالی و هاشمی در این زمینه نامناسب‌ترین حالت را از خود نشان داده است.

✓ نارضایتی از وضعیت شغلی و درآمدی؛ تقریباً در همه محلات منطقه ۱۰، هیچ‌کدام از افراد، از شرایط شغلی و درآمدی خود راضی نیستند. شدیدترین نارضایتی در محلات کارون شمالی و هاشمی، هرکدام با ۷۵ درصد از کل ساکنین محله، مطرح است.

✓ نارضایتی از شرایط اجتماعی و سیاسی؛ شدیدترین نارضایتی در محله هاشمی وجود دارد که ۱۷,۵ درصد ساکنین آن بیان داشتند کاملاً ناراضی هستند.

*نارضایتی از وضعیت اقتصادی (تورم و ...); هیچ‌یک از ساکنین محلات موردبررسی در منطقه ۱۰ شهرداری تهران، از شرایط اقتصادی و تورم، رضایتی ندارند.

✓ نارضایتی از امکانات واحد مسکونی؛ بیشترین نارضایتی کامل از امکانات واحد مسکونی به محلات هاشمی و بریانک به ترتیب با ۱۵ و ۱۷,۵ درصد اختصاص دارد.

✓ نارضایتی از وضعیت عدالت و برابری در جامعه؛ بیشترین درصد افرادی که بیان داشتند از وضعیت عدالت و برابری در جامعه کاملاً ناراضی هستند، با رقم ۱۵ درصد به محله بریانک اختصاص دارد.

✓ نارضایتی از خدمات‌رسانی سازمان‌ها و نهادها به‌ویژه شهرداری؛ بالاترین سطح نارضایتی در محله هاشمی مشاهده شده است. به‌گونه‌ای که ۱۵ درصد ساکنین این محله کمی ناراضی و ۱۰ درصد از آن‌ها کاملاً ناراضی هستند.

✓ نارضایتی به دلیل نامطلوب بودن نوع و میزان دسترسی به پارک و فضای سبز؛ در زمینه برخورداری از پارک و فضای سبز، میزان رضایتمندی ساکنین محله هاشمی، کمتر از دیگر محلات منطقه می‌باشد.

✓ نارضایتی به دلیل دسترسی ضعیف به سینما به‌عنوان اوقات فراغت؛ درصد بالایی از ساکنین محلات بریانک، هفت‌چنار و کارون جنوبی، با دشواری در این زمینه مواجه‌اند.

✓ نارضایتی به دلیل دسترسی ضعیف به مرکز خرید روزمره و پاساژ؛ ساکنین محلات شیرازی و جی، کارون جنوبی، هاشمی و بریانک در این زمینه رضایت چندانی ندارند و

بیان داشته‌اند که با دشواری مواجه‌اند.

✓ نارضایتی به دلیل نوع و میزان دسترسی به مراکز آموزشی؛ بیشترین میزان نارضایتی به دو محله هاشمی و کارون جنوبی مربوط می‌شود. به ترتیب ۶۲٫۵ و ۸۵ درصد ساکنین دو محله مذکور، بیان داشتند که دسترسی مشکل است و با دشواری مواجه هستند.

✓ نارضایتی از نوع و میزان دسترسی به مراکز درمانی؛ در بین محلات موردبررسی مربوط به منطقه ۱۰ شهرداری تهران، ۳۷٫۵ درصد ساکنین محله کارون جنوبی و ۳۲٫۵ درصد ساکنین بریانک، بیان داشتند که در دسترسی و برخورداری نسبت به چنین مراکزی با دشواری مواجه‌اند. همچنان که بیش از ۶۰ درصد ساکنین محله هاشمی دسترسی به این کاربری را دشوار توصیف کردند.

جمع‌بندی و پیشنهادها

بحران‌های اجتماعی موجود در منطقه متأسی از شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مردم ساکن محلات مختلف است. لذا در مقیاس محلات، مطالعه گردید و البته مقایسه‌هایی نیز بین محلات مختلف انجام شد.

عمده بحران‌های امنیتی و اجتماعی موجود در محلات منطقه ۱۰ شهرداری تهران به شرح زیر می‌باشد:

✓ وضعیت مسکن، شامل مساحت، تعداد اتاق‌ها و امکانات آن، برای درصد بالایی از ساکنین نامساعد است.

✓ درصدی از سرپرستان خانوارها بیکار بوده و هیچ‌گونه درآمدی ندارند. این موضوع، تبعات اقتصادی و اجتماعی فراوانی به همراه خواهد داشت.

✓ اعتماد مردم به صداوسیمای داخلی چندان بالا نبوده و درصد قابل‌توجهی از آنان از طریق رسانه‌های برون‌مرزی، اخبار و جریان‌ات را دنبال می‌کنند.

✓ خریدوفروش و نیز مصرف مواد مخدر بین درصد بالایی از ساکنین رواج دارد.

✓ ساکنین محله ارتباط و تعامل چندان با مراکز فرهنگی، فرهنگسرا، سرای محله، مساجد و مانند آن ندارند. لذا از بنیان‌های قوی اجتماعی و پیوندهای محله برخوردار نبوده و فرصت انتقال ارزش‌های اخلاقی و فرهنگ شهروندی را از دست می‌دهند.

✓ نسبت سرپرستان خانوار مجرد در محله بالاست و این امر می‌تواند آسیب‌های جدی را به همراه داشته باشد.

✓ بیش از ۹۰ درصد ساکنین محلات منطقه، مهاجرینی هستند که در طول مهر و موم‌های مختلف به اینجا مهاجرت کرده‌اند. لذا بافتی بسیار متفرق و ناهمگن دارد.

✓ بیشتر از نیمی از ساکنان درآمد بسیار پایینی دارند، نزدیک به دوسوم آن‌ها مالکیتی بر مسکن ندارند.

✓ نارضایتی از شرایط عدالت اجتماعی و شرایط اقتصادی و تورم در محلات منطقه بسیار بالاست.

✓ سرقت، تجاوز به عنف و زورگیری در همه این محلات با شدت و ضعف‌های متعدد وجود دارد. اغلب ساکنین برای کودکان و زنان، در ساعاتی از شبانه‌روز، احساس امنیت نمی‌کنند.

✓ نارضایتی از دسترسی به فضاهای فراغت‌ی مانند فضای سبز، پارک و سینما در میان ساکنین محلات، بسیار بالاست. مجموع این عوامل می‌تواند ریشه‌های بحران‌های اجتماعی و اقتصادی بوده و در مقاطع مختلف، خود را به شکل آشوب و اعتراض، نشان دهد. لذا نیازمند توجه و رسیدگی جدی است.

پیشنهاده‌ها

✓ مجموعه پیشنهادها در دو سطح کلان و خرد مطرح می‌شود. بخش اول پیشنهادها سطح بالاتر می‌باشند و بخش دوم، مجموعه اقداماتی است که در سطح محلات می‌توان انجام داد.

✓ نخست؛ پیشنهادها کلی سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران در مورد بحران‌های طبیعی، اقدامات خوبی انجام داده است؛ اما در زمینه ریشه‌های بحران‌های اجتماعی و اقتصادی، اقدامات کوتاه و بلندمدت متعددی قابل انجام است که البته نیازمند یک انسجام در برنامه‌ریزی و اجراست. برای رسیدگی به وضعیت معیشت، مسکن، تورم و اشتغال، باید نهادی باهدف مدیریت یکپارچه وجود داشته باشد تا به همه این امور رسیدگی کند. به نظر می‌رسد شهرداری باید با سازمان‌های دولتی به گونه

همان‌گونه که امور معیشتی و زندگی مردم شهر و محلات توجه نماید.

✓ دوم؛ پیشنهادها اجرایی در سطح محلات؛ راهکارهایی که در سطح محلات می‌توان بیان نمود به شرح زیر می‌باشند:

● فرهنگ‌سازی و آموزش شهروندی در محله‌های کارون جنوبی، بریانک و هفت‌چنار؛ همه محلات منطقه، با توجه به مهاجرنشین بودن، نیازمند برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی هستند؛ اما در این بین، محله‌های کارون جنوبی، بریانک و هفت‌چنار باید در صدر برنامه‌ریزی فرهنگی و فرهنگ‌سازی برای مهاجرین قرار گیرند. باید ارتباط افراد با نهادها و مراکز فرهنگی را قوی‌تر ساخته و با انواع راهکارهای آموزشی، اخلاق و فرهنگ زندگی شهری را به آن‌ها آموزش داد.

● اشتغال‌زایی در محله هاشمی و محله بریانک؛ محله هاشمی و محله بریانک با دارای بالاترین درصد بیکاری در میان همه محلات منطقه می‌باشند. لذا توجه به مشکل بیکاری در این دو محله از اولویت بیشتری برخوردار می‌باشد. شیوه‌های اشتغال‌زایی مانند مشاغل خانگی می‌تواند یکی از راهکارهای مناسب برای رفع و کاهش بیکاری باشد. همچنین باید این افراد آموزش لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکار را ببینند و سپس به آن‌ها آموخت که از وام‌های خوداشتغالی بهره‌گیری نمایند تا معضل بیکاری به حداقل خود کاهش یابد.

● کمک به افزایش توان اقتصادی خانوارها و افزایش مالکیت در محلات شیبری و جی، سلسبیل جنوبی، کارون جنوبی، هاشمی، هفت‌چنار، زنجان جنوبی و بریانک؛ بدین منظور باید کمک نمود ضمن بهبود وضعیت اشتغال و درآمد و کاهش تورم، توان اقتصادی افراد افزایش یابد. همچنین تلاش کرد افراد را تشویق به دریافت وام‌هایی نمود تا بدین‌وسیله، مجبور نباشند به‌طور مداوم، بخش قابل‌توجهی از درآمدهای خود را صرف اجاره‌بها نمایند و همچنان در شرایط عدم ثبات به سر ببرند. این اقدام به ماندگاری و احساس تعلق افراد نیز کمک خواهد نمود.

● تلاش در جهت ارتقای استانداردهای مسکونی در زمینه سرانه مسکونی در محلات کارون جنوبی، بریانک و سلیمان تیموری؛ این کار از طریق بهبود شرایط درآمدی و شغلی افراد میسر خواهد بود. این سه محله در زمینه ارتقای سطح زیربنای مسکونی و

دستیابی به مسکنی شایسته، در اولویت قرار دارند.

● ارتقای استانداردهای مسکونی در زمینه تعداد اتاق در محله سلسبیل جنوبی؛ نورخان تر مشخص گردید که وضعیت محله سلسبیل جنوبی به لحاظ تعداد واحدهای مسکونی دارای یک اتاق، از همه محلات نامناسبتر است. از این رو باید تلاش نمود تا خانوارهای کم توان ضمن ارتقای سطح درآمدی خود، بتوانند از تسهیلات اعطایی نهادهای مختلف استفاده نمایند تا متناسب با حق انسانی و شهروندی خود، در مسکنی مناسبتر زندگی نمایند.

● ریشه کن ساختن بی سوادی محله هاشمی، کارون جنوبی، بریانک و شیبری و جی؛ محله هاشمی، کارون جنوبی، بریانک و شیبری و جی محلاتی هستند که هنوز درصدی از سرپرستان خانوار در آنها بی سواد هستند. قبل از آنکه هر اقدامی در زمینه افزایش سطح مهارت و آموزش ساکنین سایر محلات صورت گیرد باید برای ریشه کن نمودن بی سوادی در محلات مذکور تلاش نمود. با کمک نهضت سوادآموزی و یا با دیگری از آموزش، باید بی سوادی را در این محلات ریشه کن ساخت.

● کمک به احیای روابط فAMILI و سنتی در سلسبیل شمالی؛ اگرچه خطر جایگزینی روابط جدید در دوران معاصر، غالب شهروندان را تهدید می کند و در اینجا نیز، در همه محلات ممکن است این موضوع مطرح باشد، اما در سلسبیل شمالی، اقدام سازنده در این زمینه در اولویت قرار دارد. صله رحم با خویشاوندان و حفظ ریشه و اساس فرد با خانواده از اهمیت بالایی برخوردار است. می توان از طریق پیام های مذهبی، نوشتارهای مختلف بر دیوار و یا آموزش در مراکزی چون سرای محله، به افراد آموخت که حفظ روابط خانوادگی و پیوندهای خویشاوندی اهمیت زیادی دارد. در غیر این صورت، افراد در دنیایی بیگانه غرق شده و از هویت خود به دور می شوند.

● ترویج اخلاق شهروندی و آموزش های مستقیم و غیرمستقیم در محله های سلیمان تیموری، کارون شمالی، سلسبیل جنوبی و زنجان جنوبی؛ وقوع ضرب و جرح در محله های سلیمان تیموری، کارون شمالی، سلسبیل جنوبی و زنجان جنوبی دارای سابقه بیشتری است لذا از این نظر باید در کانون توجه قرار گیرند. از طریق فرهنگ سازی و آموزش های اخلاقی قابل کاهش است. باید در سراهای محله، بوستان ها، مساجد محله و اماکنی

مانند آن، آموزش‌های اخلاقی به افراد داده شود. همچنین استفاده از نوشته‌های مهمی و آموزه‌های دینی در قالب‌های مختلف همچون بروشور، سی دی و کتابچه، می‌تواند راهکار خوبی برای ترویج اخلاق شهروندی باشد.

● **ترویج اخلاق و برنامه‌های آموزشی در محلات شیبری و جی، سلسبیل جنوبی، کارون شمالی، هفت‌چنار، زنجان جنوبی برای ریشه‌کن کردن تجاوز به عنف؛** این برنامه‌ها که می‌تواند در قالب سخنرانی، سی دی، استفاده از پیام‌های مذهبی و ... انجام پذیرد، جدا از آنکه برای آموزش نهی از تجاوز به عنف و اقداماتی از این قبل باشد، بلکه باید به دختران و زنان نیز آموخت و تأکید نمود که با هر پوششی و در هر ساعت از شبانه‌روز و هر نقطه‌ای از محله، به راحتی رفت‌وآمد نکن تا زمینه بروز چنین اعمال زشت و ناپسندی از بین برود. البته نهادهای قضایی و انتظامی نیز باید با شدت و جدیت فراوان نسبت به عاملین چنین رفتارهایی برخورد نمایند.

● **اقدامات پیشگیری از اعتیاد در محله‌های شیبری و جی، سلسبیل جنوبی و هفت‌چنار؛** اعتیاد از شایع‌ترین جرائم و انحرافات جوانان و بزرگسالان محسوب می‌گردد و محلات شیبری و جی، سلسبیل جنوبی و هفت‌چنار از وضعیت نامساعدتری نسبت به دیگر محلات برخوردارند. نظارت جدی پلیس و مراجع قضایی در کنار اقدامات اجتماعی و فرهنگی می‌تواند به ریشه‌کن ساختن این رفتار کمک کند. برنامه‌های فرهنگی، آموزش خانواده‌ها، بهره‌گیری از انواع شگردهای تبلیغاتی برای شناساندن خطرات اعتیاد به خانواده‌ها باید با قدرت دنبال شود. البته لازم است این برنامه‌ها برای سنین مختلف طراحی و اجرا گردد.

● **اعتمادسازی از جانب رسانه‌های داخلی در سطح فرا محله؛** این دسته از اقدامات نمی‌تواند در سطح محله یا منطقه انجام شود بلکه نیازمند اقداماتی در سطحی فراتر است. بدین ترتیب، صداوسیما باید در جهت واقع‌گویی هرچه بیشتر از یک‌سو و ساخت برنامه‌های جذاب و متعدد، زمینه‌های جذب حداکثری مخاطبان و نیز جلب اعتماد آنان را فراهم سازد.

● **اقدامات اعتماد ساز و توجه بیشتر حوزه‌های بسیج و پایگاه‌ها با همکاری و هماهنگی** سراهای محلات و شهرداری‌های مناطق نسبت به محلات به‌ویژه در محلات بریانک،

هفت چنار، شیبیری و جی، سلسبیل شمالی، سلسبیل جنوبی و هاشمی؛ شورای شهر می‌تواند برخی از دیدارهای مردمی خود را در دل این محلات برگزار نماید. بدین طریق اعتماد و نیز شناخت مردم نسبت به بسیج محلات و پایگاه‌ها بیشتر شده و زمینه برای دخالت افراد در سرنوشت محله و در سطحی بالاتر، یعنی شهر، فراهم می‌گردد.

● **اولویت به اقدامات جذب و حضور حداکثری در مسجد در محلات منطقه به جز دو محله شیبیری و جی و زنجان جنوبی؛ به جز در دو محله شیبیری و جی و زنجان جنوبی، در بقیه محلات، بیش از نیمی از ساکنین یا سرپرستان خانوار در سایر محلات، ابراز داشته‌اند که بندرت به مسجد می‌روند و یا اصلاً به مسجد نمی‌روند.** لذا باید با اقداماتی فرهنگی با کمک سازمان تبلیغات و نیز با استفاده از معتمدین محلی و افراد دارای وجهه بالای اجتماعی، افراد را هرچه بیشتر برای حضور در مساجد تشویق کرد تا ضمن بهره‌گیری از برنامه‌های فرهنگی - مذهبی و محتوای معنوی، از نتایج مثبت اجتماعی حاصل از حضور در چنین اجتماعی برخوردار گردند.

● **تلاش منسجم سراهای محله و فرهنگسراها برای جلب و جذب افراد محلات؛** از نقاط ضعف و نکات قابل توجه در مورد ساکنین تمامی محلات مورد بررسی آن است که ارتباط بسیار ضعیفی با سراهای محله و فرهنگسراها دارند. تنها در محلات سلسبیل جنوبی و کارون شمالی، به ترتیب با ۱۰ و ۲۰ درصد افراد با چنین مراکزی ارتباط مستمر برقرار می‌کنند. سراهای محله در سطح محله و فرهنگسراها در سطحی بالاتر باید در جهت جذب افراد از طریق برنامه‌های متنوع اقدام نموده و در ادامه، آموزش‌های لازم را در زمینه شهروندی و اخلاق شهروندی به افراد ارائه کنند. این اقدامات نیازمند حضور فیزیکی افراد در مکان خاصی نیست. بلکه این مراکز می‌توانند دامنه نفوذ اقدامات خود را تا درون خانه‌ها نیز بگسترانند.

● **اقدامات سازنده در سطحی فرامحلی، برای افزایش رضایت مردم محلات؛** این اقدامات می‌تواند هم از جانب نواحی مقاومت بسیج انجام گردد و هم از جانب نهادهای دستگاه‌های دولتی مانند شهرداری‌ها و سراهای محله صورت پذیرد. بهبود خدمات‌رسانی و نیز بهبود شرایط اقتصادی، از جمله این اقدامات است که در نهایت به افزایش رضایتمندی و لذا افزایش حضور و مشارکت مردم در فعالیت‌هایی سیاسی و اجتماعی

همچون انتخابات، راهپیمایی و نماز جمعه و همکاری در امر برقراری امنیت منجر شود.

● **اقدامات فرهنگی و اقتصادی جهت افزایش احساس تعلق و ماندگاری در محله؛ ساکنین محلات کارون شمالی و هاشمی کمترین مقدار احساس تعلق را نشان می‌دهد. برای افزایش احساس تعلق افراد، هم باید به بهبود شرایط اقتصادی آن‌ها کمک کرد تا برای نمونه، افراد مالک خانه باشند و نه اجاره‌نشین. از سویی با اقداماتی از قبیل برنامه‌های مختلف از جانب شهرداری، گرد هم‌آیی‌ها و برگزاری نشست‌های صمیمانه افراد محله به بهانه‌های مختلف، می‌توان این احساس همبستگی را در آن‌ها به وجود آورد.**

● **بهبود وضعیت شغلی و درآمدی؛ بهبود درآمد و وضعیت شغلی از جانب نهادهای دولتی قابل انجام است و البته شامل برنامه‌ها و اقداماتی است که در سطحی فرامحلی قابل انجام است. همچنین باید با تمهیداتی، تورم را مهار کرد.**

● **تلاش در جهت ارتقای ارضایت عمومی ساکنین محلات از شرایط اجتماعی و سیاسی؛ بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه منوط به اقداماتی است که توسط نهادهای فرا شهری قابل انجام است و نمی‌توان آن را به مدیران و متولیان محلی واگذار نمود. با مجموعه اقدامات در جهت کسب اعتماد مردم، رفع تبعیض، رفع بیکاری، مهار تورم، می‌توان سطح رضایت از شرایط اجتماعی و اقتصادی را در میان ساکنین محلات، افزایش داد. وقتی که وضعیت عدالت و برابری در جامعه برقرار باشد و در کنار آن، خدمات‌رسانی سازمان‌ها و نهادها به‌ویژه شهرداری در حد مطلوبی باشد، این رضایت و اعتماد افزایش می‌یابد. نهادهای خدمات رسان به‌ویژه شهرداری می‌توانند خود را در مقابل شهروندان، پاسخگو قلمداد نموده و بدین ترتیب، سطح رضایت مردم محلات افزایش یابد. شهرداری با توجه به اینکه به‌صورت روزانه با مردم در ارتباط است، از حساسیت بیشتری برخوردار بوده و باید نقش پررنگ‌تری را ایفا نماید.**

● **توجه به دسترسی ساکنین محله هاشمی به پارک و فضای سبز؛ با توجه به اینکه در زمینه برخورداری از پارک و فضای سبز، میزان رضایتمندی ساکنین محله هاشمی، کمتر از دیگر محلات منطقه می‌باشد لذا باید در مورد توسعه کمی و کیفی فضای سبز و دسترسی ساکنین این محله به پارک و بوستان محله‌ای، تلاشی مضاعف صورت پذیرد.**

● **توجه به برنامه‌های اوقات فراغت در همه محلات (مانند دسترسی به سینما) به‌ویژه**

برای ساکنین محلات بریانک، هفت‌چنار و کارون جنوبی؛ باید برای برنامه‌های اوقات فراغت ساکنین چاره‌اندیشی نمود. دسترسی به سینما یک بخش از این کار مهم را تشکیل می‌دهد. سایر اقدامات نیز باید به تدریج انجام گیرد. البته در این میان، محلات بریانک، هفت‌چنار و کارون جنوبی در اولویت اقدامات و برنامه‌های اوقات فراغت قرار دارند.

● بهبود دسترسی به مرکز خرید روزمره و پاساژ برای ساکنین محلات شیبری و جی، کارون جنوبی، هاشمی و بریانک؛ در این مورد می‌توان مراکز کوچک و متوسط تجاری را به گونه‌ای مکان‌یابی نمود که افراد محلات نام‌برده نیز بتوانند به چنین مراکزی دسترسی مناسب داشته و نیازهای خود را برطرف سازند.

● بهبود دسترسی به مراکز آموزشی در دو محله هاشمی و کارون جنوبی؛ با احداث مرکز جدید آموزشی و یا به عبارتی، مکان‌یابی این مراکز به گونه‌ای هدفمند و متناسب، به دسترسی ساکنین همه محلات به ویژه این دو محله توجه گردد. برخورداری از امکانات آموزشی بی‌شک از حقوق همه شهروندان محسوب می‌گردد. البته شیوه‌های آموزشی نوین از راه دور نیز در میان مدت و بلندمدت می‌تواند برای این دو محله و سایر محلات شهری مفید بوده و خود، گامی در جهت تحقق عدالت باشد.

● بهبود دسترسی به مراکز درمانی در محلات کارون جنوبی، بریانک، هاشمی؛ یکی از نیازهای ضروری هر فرد، امکانات درمانی و بهداشتی است و این یکی از ضرورت‌های غیرقابل‌انکار شهروندان محسوب می‌گردد. با مکان‌یابی مراکز درمانی جدید باید رضایت خاطر شهروندان جلب شود و دسترسی آن‌ها به مراکز درمانی، تسهیل گردد؛ اما این اقدام در محله‌های سه‌گانه کارون جنوبی، بریانک و هاشمی در اولویت قرار دارد.

منابع و مأخذ

- احمدی، س. حیدری، آ. (۱۳۹۳)، بررسی تفاوت‌های جنسیتی در احساس ناامنی، پژوهش‌های راهبردی/امنیت و نظم/اجتماعی، ۳(۷)، ۳۱-۴۴.
- اسمیت، کیت، (۱۳۸۲) مخاطرات محیطی، ترجمه ابراهیم مقیمی و شاپور گودرزی نژاد، انتشارات سمت
- آيسان، یاسمین و دیویس، یان (۱۳۸۲). معماری و برنامه‌ریزی بازسازی، مترجم: علیرضا افخمی، دانشگاه شهید بهشتی
- بیرودیان، نادر (۱۳۸۵) مدیریت بحران اصول ایمنی در حوادث غیرمنتظره، جهاد دانشگاهی مشهد
- پوری رحیم، علی‌اکبر؛ (۱۳۹۱) مقدمه‌ای بر مدیریت بحران ناشی از تهاجم؛ دانشکده و پژوهشکده پدافند غیرعامل، انتشارات دانشگاه امام حسین
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۹) مدیریت بحران، فرهنگ گفتمان؛
- تدرابرت گر، (۱۳۷۷) چرا انسان‌ها شورش می‌کنند، ترجمه مرشدی راد، مرکز مطالعات راهبردی
- حسینی، فرزانه؛ (۱۳۸۷) بررسی و ارائه شاخص‌های کالبدی-کارکردی مؤثر بر ارتقاء امنیت فضاهای عمومی شهری، مطالعه موردی: پارک دانشجو، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد شهرسازی؛ دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس
- حسینی، مازیار، (۱۳۸۷) مدیریت بحران، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران
- حسینی‌جناب، وحید، (۱۳۸۳) مدیریت بحران وامداد و نجات، پژوهشکده سوانح طبیعی
- ساروخانی، باقر و نویدنیا منیژه؛ (۱۳۸۵) امنیت اجتماعی خانواده و محل سکونت؛ در تهران؛ فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲
- مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی (۱) (۱۳۸۵)؛ معاونت آموزش ناجا
- مدیریت بحران شهری (۱۳۸۵) مرکز مطالعات و خدمات تخصصی شهری و روستایی، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی
- مدیریت بحران شهری؛ (۱۳۸۵) وزارت کشور، مرکز مطالعات و خدمات تخصصی شهری و روستایی؛ پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی

